

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 580/2023-34

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Libora Duľu (sudca spravodajca) a sudcov Ladislava Duditša a Miroslava Duriša v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľov [REDACTED], [REDACTED], a [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], zastúpených advokátom JUDr. Milanom Sedlákom, MBA, LL.M., Kukučínova 19, Košice, proti postupu Mestského súdu Košice v konaní vedenom pod sp. zn. K1-15C/806/1994 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Mestského súdu Košice v konaní vedenom pod sp. zn. K1-15C/806/1994 **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Sťažovateľom **p r i z n á v a** finančné zadostučinenie každému v sume **2 700 eur**, ktoré im **j e** Mestský súd Košice **p o v i n n ý** zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.
3. Mestský súd Košice **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľom trovy konania v sume **510,38 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľov do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.
4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľov a skutkový stav veci

1. Ústavný súd uznesením č. k. IV. ÚS 580/2023-21 z 21. novembra 2023 prijal na ďalšie konanie ústavnú sťažnosť sťažovateľov vo veci namietaného porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), ako aj práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru

o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom mestského súdu v konaní vedenom pod sp. zn. K1-15C/806/1994.

2. Z ústavnej sťažnosti, jej príloh a predloženého súdneho spisu vyplýva, že v napadnutom konaní sa sťažovatelia v procesnej pozícii žalobcov v 9. a 11. rade domáhajú proti žalovanému mestu Košice zriadenia vecného bremena za finančnú náhradu. Sťažovatelia sú dedičmi (syn a manželka) po pôvodnom žalobcovi – ich právnom predchodcovi [REDACTED], [REDACTED], zomrelom [REDACTED], a do napadnutého konania vstúpili na základe generálnej sukcesie v roku 2016. Napadnuté konanie bolo pôvodne vedené Okresným súdom Košice I pod sp. zn. 15C/806/1994.

3. S účinnosťou od 1. júna 2023 vstúpili do platnosti viaceré zmeny v organizácii všeobecných súdov, ich príslušnosti a obvodov (tzv. nová súdna mapa). Podľa § 18m ods. 1 zákona č. 371/2004 Z. z. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky a o zmene zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov sa Okresný súd Košice I od 1. júna 2023 označuje ako Mestský súd Košice.

II.

Argumentácia sťažovateľov

4. Sťažovatelia v ústavnej sťažnosti chronologicky zhrnuli doterajší priebeh napadnutého konania. Hoci okresný súd meritórne rozhodol ostatným rozsudkom vyhláseným 26. júna 2020 tak, že žalobu zamietol, napadnuté konanie nie je do dňa podania ústavnej sťažnosti právoplatne skončené. Proti ostatnému rozsudku okresného súdu podali odvolanie a Krajský súd v Košiciach uznesením sp. zn. 5Co/188/2020 z 27. apríla 2022 rozsudok súdu prvej inštancie zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie a nové rozhodnutie. V súčasnosti mestský súd (pôvodne okresný súd) v ich veci „koná“ už takmer 29 rokov, čo je podľa ich názoru v právnom štáte, za ktorý sa Slovenská republika označuje, už viac ako kuriózný stav.

5. Poukazujú na to, že postup mestského súdu (pôvodne okresného súdu) „sa od času podania žaloby dňa 05. 10. 1994 vyznačuje jednak nečinnosťou, resp. aj nesprávnou a neefektívnou činnosťou súdu, ktorej dôsledkom boli a sú nielen zbytočné prietahy v jednotlivých obdobiach konania, ale je najmä celková absolútne neprimeraná dĺžka doterajšieho konania vo veci, ktorá nevykazuje až takú právnu a skutkovú zložitú, ktorá by bola úmerná trvaniu tohto konania.“. Pokiaľ ide o kritérium, ktorým je právna a faktická zložitú veci, konanie o zriadenie vecného bremena za náhradu možno považovať za úplne bežnú súčasť rozhodovacej činnosti všeobecných súdov a posudzovaná vec nie je osobitne právne zložitú, zložitou je do istej miery skutkovo. Neprimeraná dĺžka napadnutého konania nebola podľa sťažovateľov vyvolaná ich správaním. V priebehu napadnutého konania síce dochádzalo aj k prerušovaniu, spájaniu konaní či dokonca k zmene zákonného sudcu, avšak medzi najvýraznejšie faktory spôsobujúce prietahy patria zdĺhavé postupy súdu pri skúmaní procesného nástupníctva (niekoľko žalobcov v priebehu konania zomrelo), pomerne komplikované znalecké dokazovanie, nečinnosť súdu a rušenie meritórnych rozhodnutí odvolacím súdom, resp. dovolacím súdom.

6. Navyše sťažovatelia poukazujú aj na to, že ústavný súd v iných konaniach už rozhodol nálezmi č. k. III. ÚS 298/07-38 zo 4. marca 2008, sp. zn. I. ÚS 95/08 z 22. mája 2008, č. k. II. ÚS 452/2021-37 z 2. februára 2021 a č. k. II. ÚS 123/2022-57 z 24. mája 2022 o porušení základného práva

podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru v napadnutom konaní vo vzťahu k iným subjektom na strane žalobcov.

7. Dlhotrivajúci súdny spor, neefektívny a nesprávny postup mestského súdu (pôvodne okresného súdu) spôsobuje sťažovateľom stav dlhodobej právnej neistoty, keďže sa od roku 1994 nevedia domôcť ochrany svojho vlastníckeho práva, čo ich zaťažuje po časovej, ako aj finančnej stránke, preto sa domáhajú aj priznania primeraného finančného zadostučinenia vo výške po 5 000 eur pre každého z nich.

III.

Vyjadrenie mestského súdu a replika sťažovateľov

III.1. Vyjadrenie mestského súdu:

8. Ústavný súd vyzval predsedu mestského súdu na vyjadrenie k podanej ústavnej sťažnosti. Podpredsedníčka mestského súdu vo svojom vyjadrení chronologicky zhrnula vydané rozhodnutia všeobecných súdov v napadnutom konaní. V závere konštatovala, že „v predmetnej veci už ústavný súd rozhodoval o sťažnostiach strán sporu. *Nálezom sp. zn. I. ÚS 95/08-48 zo dňa 22.5.2008, Nálezom sp. zn. I. ÚS 126/09-36 zo dňa 10.9.2009, Nálezom sp. zn. II. ÚS 452/2021-37 z 2.12.2021 a Nálezom sp. zn. II. ÚS 123/2022-57 z 24.5.2022 rozhodol, že základné právo sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov porušené bolo a priznal im aj primerané finančné zadostučinenie a náhradu trov konania. Ústavný súd v týchto nálezoch konštatoval, že po skutkovej stránke tento spor možno považovať za zložitejší a v ďalšom priebehu konania sa to ešte viacnásobne potvrdilo. Aj napriek skutkovej zložitosti sporu tento spor trvá neprimerane dlho ako celok. Jednotlivé úkony súdu neboli vždy vykonávané v primeraných lehotách a postup súdu, vzhľadom na zrušujúce rozhodnutia odvolacieho a dovolacieho súdu, nebol sústredený a efektívny.“.*

III.2. Replika sťažovateľov:

9. Vyjadrenie mestského súdu doručil ústavný súd sťažovateľom, ktorí vo svojom podaní z 12. decembra 2023 stručne uviedli, že „vo svojom vyjadrení *Mestský súd Košice vlastne len konštatuje stručne priebeh doterajšieho konania, kedy priznáva, že konanie trvá neprimerane dlho a že v predmetnej veci už aj ústavný súd rozhodol o sťažnostiach strán sporu tak, že základné práva sťažovateľov boli porušené, priznal im aj primerané finančné zadostučinenie a náhradu trov konania. Bez ohľadu na to, že porušovateľ spor sťažovateľov zrejme ani v dohľadnej dobe ešte nerozhodne, sám vlastne vyslovene potvrdzuje dôvodnosť sťažnosti, a tak nemajú sťažovatelia dôvod sa nad rámec svojej ústavnej sťažnosti vyjadrovať k vyjadreniu porušovateľa.“.*

10. Ústavný súd v zmysle § 58 ods. 3 prvej vety zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože dospel k názoru, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

11. Pri výklade základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy si ústavný súd osvojil judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote, preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť [napr. II. ÚS 55/98, I. ÚS 280/08] a ich prípadné porušenie možno preskúmať spoločne.

12. Ústavný súd pri rozhodovaní o ústavnej sťažnosti namietajúcej porušenie už citovaných práv vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím súdu (IV. ÚS 221/04, III. ÚS 154/06, II. ÚS 118/2019).

13. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prietahom, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (III. ÚS 111/02, IV. ÚS 74/02, III. ÚS 142/03) zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania a postup samotného súdu. V súlade s judikatúrou ESLP ústavný súd v rámci prvého kritéria prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (I. ÚS 19/00, II. ÚS 32/02, IV. ÚS 187/07).

14. Z judikatúry ústavného súdu však vyplýva tiež to, že v prípade extrémnych prietáhov (prietahy, ktoré možno počítať v desiatkach rokov) už uvedené faktory strácajú význam, pretože ani právne či skutkovo najnáročnejšie spory nesmú trvať takú dlhú dobu, ktorá už predstavuje podstatnú časť ľudského života. Ústavný súd už mnohokrát vyslovil, že „oneskorená spravodlivosť je odmietnutou spravodlivosťou“ (pozri nález sp. zn. II. ÚS 17/2019, bod 32 a tam citované rozhodnutia) a že dĺžka konania počítaná v desiatkach rokov je z ústavnoprávneho hľadiska neakceptovateľná a už sama osebe je spôsobilým dôvodom na vyslovenie porušenia základného práva účastníka takého konania na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy (napr. I. ÚS 52/01, I. ÚS 582/2015, III. ÚS 169/2017, II. ÚS 17/2019).

15. Iba rýchla ochrana subjektívnych práv môže byť dostatočne spravodlivá a účinná, šetriaca náklady nielen účastníkov konania, ale aj samotného súdu a pôsobí aj preventívno-výchovne či stabilizujúco a dôveryhodne na ostatných občanov. V obdobných prípadoch ESLP tiež konštatoval, že vo výnimočných prípadoch môže byť príliš dlhé trvanie súdneho konania považované za zásah do práva na prístup k súdu a neodôvodnená absencia konečného rozhodnutia počas obzvlášť dlhého obdobia môže predstavovať až odmietnutie spravodlivosti (rozsudok vo veci Vassilios Athanasiou a ďalší proti Grécku z 21. 12. 2010, č. 50973/08, § 52).

16. V súvislosti s ústavným prieskumom postupu mestského súdu (pôvodne okresného súdu) v napadnutom konaní ústavný súd z obsahu ústavnej sťažnosti, predloženého súdneho spisu a vyjadrenia mestského súdu zistil, že napadnuté konanie začalo podaním žaloby 5. októbra 1994.

Ostatné meritórne rozhodnutie bolo okresným súdom prijaté 26. júna 2020, avšak následne na základe podaného odvolania ho odvolací súd uznesením z 27. apríla 2022 zrušil (v priebehu konania na súde prvej inštancie pred vyhlásením rozsudku zomrela jedna zo žalobkýň, ergo stratila procesnú subjektivitu, a súd nepribral do konania jej dedičov) a vec sťažovateľov vrátil súdu prvej inštancie na ďalšie konanie a nové rozhodnutie. K vydaniu nového rozhodnutia v čase rozhodovania ústavného súdu nedošlo, a tak nie je napadnuté konanie ani po viac ako 29 rokoch právoplatne skončené. Predmetnú dĺžku konania je možné považovať už *prima facie* za extrémnu a za absolútne ústavne neakceptovateľnú a neospravedliteľnú (neobhájiteľnú) a sama osebe je dôvodom na vyslovenie porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov, a to bez potreby bližšieho skúmania konkrétneho priebehu konania. Vzhľadom na takúto extrémnu dĺžku konania nepovažoval ústavný súd za potrebné hodnotiť ani tri východiskové kritériá na posúdenie toho, či v danom prípade došlo k porušeniu čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru, teda zložitost' veci, správanie účastníka konania a postup súdu. Napokon s uvedeným záverom nepolemizoval ani samotný mestský súd, keď vo svojom vyjadrení k ústavnej sťažnosti poukázal na skoršie rozhodnutia ústavného súdu skúmajúce napadnuté konanie (na základe podaných ústavných sťažností iných žalobcov) a konštatujúce, že aj napriek skutkovej zložitosti veci tento spor ako celok trvá neprimerane dlho. K ďalšiemu predĺženiu napadnutého konania prispel samotný okresný súd tým, že jeho rozsudok zo 7. mája 2009 bol v časti zrušený rozsudkom krajského súdu č. k. 5Co/388/2017-734 zo 6. marca 2018 z dôvodu nepreskúmateľnosti a potreby vykonania znaleckého dokazovania a vec mu bola vrátená na ďalšie konanie po tom, ako Najvyšší súd Slovenskej republiky svojím uznesením sp. zn. 1 Cdo 186/2013 z 29. marca 2016 v časti zrušil predchádzajúci rozsudok krajského súdu z 20. októbra 2010 a vec mu v rozsahu zrušenia vrátil na ďalšie konanie. Uvedené svedčí o neefektívnom a nesprávnom postupe pôvodne okresného súdu, aj keď ústavný súd uznáva, že obdobie (približne 6 rokov), počas ktorého sa vec nachádzala na krajskom súde z dôvodu rozhodovania o podaných odvolaniach a na najvyššom súde z dôvodu rozhodovania o podaných dovolaniach, nemožno priamo pripísať na ťarchu mestského súdu (pôvodne okresného súdu).

17. Vychádzajúc z uvedeného, ústavný súd dospel k záveru, že postupom mestského súdu (pôvodne okresného súdu) v napadnutom konaní došlo k vzniku zbytočných prietáhov, a tým k porušeniu základného práva sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a ich práva na prejednanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru tak, ako to je uvedené v bode 1 výroku nálezu.

18. V súlade s čl. 127 ods. 2 ústavy v spojení s § 133 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže prikázať, aby ten, kto porušil základné práva a slobody sťažovateľa svojou nečinnosťou, vo veci konal.

19. Napriek zisteniu ústavného súdu, že postupom mestského súdu (pôvodne okresného súdu) došlo k porušeniu základného práva sťažovateľov na prerokovanie ich veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a ich práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ústavný súd neprikázal mestskému súdu, aby v napadnutom konaní konal bez zbytočných prietáhov, pretože táto povinnosť už bola pôvodne vo veci konajúcemu okresnému súdu v posudzovanom konaní uložená, a to v súvisiacom náleze sp. zn. I. ÚS 207/05 z 10. mája 2006, a uvedený príkaz ústavného súdu konať bez zbytočných prietáhov naďalej trvá (bod 4 výroku nálezu).

IV.1. Primerané finančné zadosťučinenie:

20. Okrem vyslovenia porušenia svojich práv sa sťažovatelia domáhali od mestského súdu aj priznania finančného zadosťučinenia vo výške 5 000 eur pre každého.

21. Cieľom primeraného finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen deklaráciu porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (I. ÚS 15/02, III. ÚS 10/02, III. ÚS 17/02, I. ÚS 257/08, III. ÚS 45/2012, IV. ÚS 132/2012, I. ÚS 70/2012). Vo veci sťažovateľov podľa názoru ústavného súdu priznanie primeraného finančného zadosťučinenia prichádza do úvahy, pričom ústavný súd pri jeho určení vychádzal zo zásad spravodlivosti aplikovaných aj EŠLP, ktorý spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na okolnosti prípadu.

22. Z dôvodu právneho nástupníctva sťažovateľov (bod 2 odôvodnenia nálezu) a v spojení s fundamentálnou vlastnosťou základných práv, ktoré sa svojím obsahom viažu na konkrétny subjekt (čl. 12 ústavy), sa dostatočne odôvodňuje záver, že intenzita zásahu do označených práv a slobôd nemôže byť u právnych nástupcov – *in abstracto* identická s rozsahom porušenia práv a slobôd subjektov, ktorí sú účastníkmi rozporovaného konania od jeho úplného začiatku (m. m. III. ÚS 511/2014, III. ÚS 309/2015, I. ÚS 462/2019). Vzhľadom na konštatovanú nečinnosť mestského súdu (pôvodne okresného súdu), ako aj jeho neefektívny postup v napadnutom konaní (bod 16 odôvodnenia nálezu), právne následky univerzálnej sukcesie a rozsah porušenia označených práv sťažovateľov, ktorí sa subjektom napadnutého konania stali v roku 2016, považoval ústavný súd priznanie sumy 2 700 eur pre každého zo sťažovateľov za primerané finančné zadosťučinenie (bod 2 výroku nálezu; návrhu na priznanie vyššej sumy nevyhovelo výrokom 4 nálezu).

V.

Trovy konania

23. Ústavný súd napokon rozhodol aj o náhrade trov konania sťažovateľov, ktoré im vznikli v dôsledku ich právneho zastúpenia. Podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti nahradil inému účastníkovi konania alebo štátu trovy konania.

24. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľov ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“). Úhradu trov konania priznal ústavný súd sťažovateľom v rozsahu za dva úkony právnej služby (prevzatie a prípravu zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti). Podľa § 13 ods. 2 vyhlášky základná sadzba tarifnej odmeny sa zníži o 50 %, ak ide o spoločné úkony pri zastupovaní dvoch alebo viacerých osôb. Tarifná odmena za jeden úkon právnej služby v roku 2022 predstavuje sumu 193,83 eur, v roku 2023 sumu 208,67 eur a režijný paušál (§ 16 ods. 3 vyhlášky) v roku 2022 sumu 11,63 eur a v roku 2023 sumu 12,52 eur. Náhradu za dva úkony právnej služby vykonané v roku 2022 a 2023 pri zastupovaní dvoch osôb zvýšenú o 20 % daň z pridanej hodnoty vyčíslil právny zástupca sťažovateľov v sume 510,38 eur. Ústavný súd mu preto priznal takto ním uplatnenú náhradu trov

konania (bod 3 výroku nálezu). Náhradu za tretí úkon právnej služby – vyjadrenie z 12. decembra 2023 ústavný súd nepriznal, pretože obsah doručeného vyjadrenia nepovažoval za taký, ktorý by prispel k bližšiemu objasneniu posudzovanej veci.

25. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je mestský súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľov (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 ods. 1 Civilného sporového poriadku) v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

26. Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 23. januára 2024

Libor Duľa
predseda senátu